

Asia Julkistettu teos, sitaatti

Hakija A

Annettu 27.1.1988

Tiivistelmä *M:n kauppakorkeakoulussa tekemä seminaariesitelmä oli tekijänoikeudellisesti suojattu teos. Teos oli tullut julkistetuksi, kun A oli luovuttanut sen oheislukemistoksi ja se oli näin saatettu yleisön saataviin. Siihen soveltuvat siten tekijänoikeuslain 14 §:n säännökset. B ja C olivat korkeakoulu K:ssa tehneet seminaarityön samasta aiheesta. Yhtäläisyydet tekstissä ja rakenteessa johtuivat suurelta osin samojen lähdeteosten käyttämisestä. B:n ja C:n tekstissä oli kuitenkin paljon suoria tekstilainauksia A:n teoksesta. Lainauksia oli niin runsaasti, ettei niiden käyttö ollut tapahtunut hyvän tavan mukaisesti tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa, eikä niitä siten voitu perustaa tekijänoikeuslain 14 §:ään. Käyttöön olisi tullut hankkia A:n suostumus.*

SELOSTUS ASIASTA

A on 16.10.1987 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa kauppakorkeakoulua varten laaditun seminaariesitelmän tekijänoikeudellisesta suojasta.

A:n kirjelmästä ilmenee, että hän oli 14.11.1985 esittänyt kauppakorkeakoulussa niin sanottuna alempana opinnäytteenä seminaariesitelmän aiheesta "Vastakauppa ja sen organisointi". Esitelmän tekemisen tarkoituksena on harjoitella tieteellisen tutkimuksen tekemistä ja luoda siten pohjaa varsinaisen projektitutkielman laadinnalle. A:n mukaan seminaariesitelmässä on harvoin mitään tieteellisesti uutta, koska ne ovat useimmiten "kirjoituspöytäutkimuksia". Tämä pätee myös A:n esitelmään. A:lle oli aiheutunut noin 3 000 markan verran kustannuksia esitelmän laatimisesta lähinnä kirjallisen lähdeaineiston keruusta sekä puhelin-, matka-, kopiointi- ja puhtaaksikirjoituskuluina. A oli luovuttanut esitelmänsä R -instituutille jaettavaksi sen järjestämissä seminaareissa oheislukemistona.

A osallistui 22–23.4.1987 vastakauppaseminaariin, jossa oheislukemistona oli muun muassa K:n korkeakoulun kahden opiskelijan B:n ja C:n laatima 27-sivuinen esitelmä aiheesta "Vastakauppa ja sen organisointi". Esitelmää selailtuaan A oli todennut sen olevan otsikon lisäksi yhtenevä

oman seminaariesitelmänsä kanssa. Vertailtuaan omaansa ja B:n ja C:n esitelmää A oli havainnut niiden olevan rakenteeltaan samoja. A:n esitelmän tekstiosasta oli hänen arvionsa mukaan kaksi kolmasosaa kopioitu B:n ja C:n esitelmään ja loppu kolmasosa oli valtaosaltaan A:n esitelmän muunnelmaa. Noin 10 % B:n ja C:n tekstistä oli A:n arvion mukaan heidän omaansa.

A oli luovuttanut esitelmänsä Y:n trading-johtaja D:lle sekä useille muillekin suomalaisille vastakauppa-asiantuntijoille referenssimielessä. B:n ja C:n ollessa haastattelemassa D omaa esitelmäänsä varten D oli luovuttanut A:n esitelmän heidän käyttöönsä.

Myöhemmin A oli saanut selville, että B ja C olivat luovuttaneet oman esitelmänsä U ry:n kirjaston käyttöön sekä tarjonneet sitä myös R -instituutille. A oli vaatinut B ja C sekä vastakauppaseminaarin järjestänyttä säätiötä korjaamaan tapahtuneen siten, että kaikki B:n ja C:n kirjoitelman saaneet saisivat ilmoituksen tapahtuneesta plagioinnista, minkä myös tutkimusjohtaja E edellä mainitusta säätiöstä oli todennut vertailtuaan A:n kehotuksesta esitelmiä keskenään. Neuvoteltuaan B:n ja C:n kanssa A oli esittänyt heille korvausvaateen. B ja C olivat ilmoittaneet suostuvansa korvaamaan A:lle vain summan, jonka he itse olivat säätiöltä saaneet eli 600 markkaa. Tähän A ei katsonut voivansa suostua.

A oli sittemmin yhteydessä oman seminaariesitelmänsä ohjaajaan kaupakorkeakoulussa sekä K:n korkeakoulun professoriin sillä seurauksella, että A:n ja C:n seminaariesitelmä hylättiin.

B:n ja C:n kanta asiassa on A:n mukaan, ettei A:n seminaariesitelmässä ole mitään tieteellisesti uutta ja että se on ollut heille välilähde, johon he eivät ole katsoneet tarpeelliseksi viitata. Viittaukset B:n ja C:n esitelmässä on tehty suoraan alkuperäislähteisiin.

A:n esittämät kysymykset:

1. Onko tapauksessa kyse tekijänoikeuslain rikkomisesta?
2. Kuinka lievästä tai törkeästä tapauksesta on kyse ja mitkä ovat ne pykälät, joita on rikottu?
3. Mikä on B:n ja C:n oikeudellinen asema, eli miten he voivat puolustaa tekoaan?
4. Mikä merkitys on sillä, että on käytetty samoja lähteitä?
5. Mikä on yleisesti tämän tyyppisten opinnäytteiden asema eli mikä on niiden tekijänoikeudellinen asema (teoskynnys)?

6. Millainen todistusvelvollisuus A:lla olisi mahdollisessa oikeudenkäynnissä ja keitä hänen tulisi kutsua todistajiksi?
7. Kuinka pitkä oikeusprosessi asiasta saattaisi tulla?
8. Miten nyt esillä olevassa tapauksessa määräytyy mahdollinen korvausvelvollisuus?

B:n ja C:n vastaus

Ennen asian ratkaisemista tekijänoikeusneuvosto on varannut A:n lausuntopyynnössä tarkoitetuille B:lle ja C:lle mahdollisuuden vastata A:n lausuntopyyntöön. B ja C laativat K:n korkeakoulussa keväällä 1987 seminaarityön aiheesta "Vastakauppa ja sen organisointi". He kääntyivät Vientikoulutussäätiön puoleen, koska saivat täten paremmat mahdollisuudet yrityshaastatteluiden tekemiseen. Vastakauppaseminaarin järjestäneeltä säätiöltä B ja C saivat korvauksen, jonka vastineeksi he antoivat seminaarityönsä säätiölle. Lisäksi he lähettivät työnsä U ry:lle kiitokseksi sen tarjoamista kirjastopalveluista tietämättä, että työ joutuisi yhdistyksen kirjastoon. B ja C ovat käyttäneet työssään samoja lähteitä kuin A, mutta maininneet lähteenä vain alkuperäisteokset. He olettivat työtä laatiessaan, että tapana on mainita ainoastaan alkuperäislähde eikä muita samasta lähdeoteesta tehtyjä lainauksia. B ja C myöntävät, että heidän seminaarityönsä sisältää suoria A:n esitelmästä otettuja lainauksia. He toteavat, etteivät lainatut kohdat ole A:n omaa tieteellistä tuotantoa, vaan A:n alkuperäisteoksista ottamia lainauksia. B:n ja C:n mukaan molemmissa seminaaritoissa kaikki on lainattua eivätkä ne sisällä mitään tieteellisesti uutta. Käytetty rakenne on looginen ja vastaava rakenne on havaittavissa useissa lähdekirjoissa, kuten esimerkiksi E:n teoksessa. Lisäksi B ja C toteavat, ettei heidän seminaarityötään hylätty, vaan se jätettiin arvostelematta ja työn ohjaaja osoitti heille uuden aiheen. A:lle ei B:n ja C:n mukaan ole aiheutunut taloudellista vahinkoa eikä hän myöskään ole menettänyt mitään muutakaan etua.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt asian ja esittää lausuntonaan seuraavan. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeuden kohteena olevat kirjalliset teokset voivat olla esimerkiksi kaukokirjallisia tai selitettäviä teoksia. Saadakseen tekijänoikeudellista suojaa on teoksen täytettävä tietyt kriteerit. Teoskriteerinä on pidetty omaperäisyyden ja itsenäisyyden vaatimusta eli teoksen on ylitettävä niin sanottu teoskynnys. Tekijänoikeudellinen suoja ulottuu teoksen sekä ulkonaiseen että sisäiseen

muotoon, mutta ei sen sijaan esimerkiksi sen ideaan, juoneen tai yksittäisiin tietoihin.

Tekijänoikeuslaki ei anna suoraa vastausta siihen, milloin jokin kirjallinen tai taiteellinen tuote ylittää teoskynnyksen, vaan kysymys on ratkaistava tapauskohtaisella harkinnalla. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että A:n seminaariesitelmä on ryhmittelynsä ja muotonsa puolesta itsenäinen teos ja siten tekijänoikeudellisesti suojattu.

Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa tietyin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana. Tätä yksinoikeutta on rajoitettu muun muassa tekijänoikeuslain 14 §:ssä, jossa säädetään sitaattioikeudeksi kututusta tekijänoikeuden rajoituksesta. Säännöksen mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Teos katsotaan tekijänoikeuslain 8 §:n mukaan julkistetuksi, kun se on luvallisesti saatettu yleisön saataviin. A oli luovuttanut esitelmänsä muun muassa R -instituutille oheislukemistoksi ja siten yleisön saataviin. A:n teos on siten tullut julkistetuksi ja siihen soveltuvat tekijänoikeuslain 14 §:n säännökset.

Tekijänoikeuteen sisältyy myös moraalisia oikeuksia. Tekijänoikeuslain 3 §:n mukaan kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin, on tekijä ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Tekijänoikeuslain 26 §:n mukaan "tekijänoikeuslain 2 luvun säännöksillä ei rajoiteta tekijälle 3 §:n mukaan kuuluvaa oikeutta laajemmin kuin 13 §:ssä sanotusta johtuu. Milloin tekijänoikeuslain 2 luvussa olevan säännöksen nojalla teos toisinnetaan julkisesti, on lähde mainittava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta älköön tekijän suostumuksetta muutettako enemmän kuin sallittu käyttäminen edellyttää."

Sekä B ja C että A ovat käyttäneet seminaaritöissään suurelta osin samoja lähteitä. A on omassa seminaariesitelmässään kääntänyt vieraskieliset lähdelainaukset alkuperäistekstiä mukaillen (esim. Molnar s. 160, A s. 19). Tältä osin on kysymyksessä katsottava olevan lainaukset A:n tekstistä ja -asiaa tekijänoikeudelliselta kannalta arvioituna – olisi ollut myös mainittava, että lainaukset ovat A:n seminaariesitelmästä. B ja C ovat tosin myöhemmin toimittaneet seminaarityönsä saaneille lähdeluetteloja koskevan oikaisun, jossa A:n esitelmä on mainittu lähteenä. Tekijänoikeuslain 14 §:ssä tarkoitettuna sallitun sitaatin laajuudelle ei säännöksessä ole asetettu selvää rajaa, vaan lainauksia voidaan tehdä säännöksen sanamuodon mukaan "tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa". Lainvalmistelutöiden (komiteanmietintö 1957:5 s. 56) mukaan "tästä tuskin voidaan antaa yleistä sääntöä, vaan on kysymys kussakin yksittäistapauksessa ratkaistava olosuhteiden perusteella, jolloin lähinnä on otettava huomioon lainauksen tarkoitus sekä lainatun osan ja koko teoksen laajuuden väline suhde". Tekijänoikeuden rajoituksia on yleisesti tulkittava

ahtaasti. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että A:n käänöksistä otettuja ja muita suoria tekstilainauksia A:lta on B:n ja C:n seminaarityössä niin runsaasti, ettei niiden käyttö ole tapahtunut hyvän tavan mukaisesti taroituksen edellyttämässä laajuudessa eikä sitä voida perustaa tekijänoikeuslain 14 §:ään. Näin ollen tekstin käyttöön olisi tullut hankkia A:n suostumus.

Vastaukset esitettyihin kysymyksiin:

1. Nyt esillä olevassa tapauksessa on menetelty tekijänoikeuslain 2 §:n säännöksen vastaisesti. Tekijänoikeuslaki takaa tekijälle yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna.

2. Tekijänoikeuslain rikkomisen rikosoikeudellisten seuraamusten käsittely kuuluu yleisille alioikeuksille. Tekijänoikeusrikoksista ja -rikkomuksista säädetään tekijänoikeuslain 56 ja 56 a §:ssä.

4. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 1964 II 59 ottanut seuraavan kannan: "Sen jälkeen kun A oli julkaissut teräsbetonirakenteiden lujuusoppia käsittelevän oppikirjan B oli samasta aiheesta julkaissut niin ikään oppikirjaksi tarkoitettun teoksen, joka sekä rakenteeltaan että sisällöltään oli huomattavassa määrin samanlainen kuin A:n sanottu oppikirja. Kun näissä teoksissa havaittavien yhtäläisyyksien oli kuitenkin osoitettu johtuvan suurelta osalta siitä, että niin A kuin B:kin olivat sanottuja oppikirjoja laatiessaan pitäneet esikuvanaan eräitä ulkomaisia saman alan teoksia ja B:n oppikirjaa oli sen vuoksi pidettävä olennaisesti omaperäisenä teoksena eikä A:n oppikirjan muunnelmana, B:n ei katsottu loukanneen A:n tekijänoikeutta." Kuten edellä selostetussa korkeimman oikeuden ratkaisussa myös nyt esillä olevassa tapauksessa yhtäläisyydet tekstissä ja rakenteessa johtuvat suurelta osin samojen lähdeteosten käyttämisestä. B:n ja C:n tekstissä on kuitenkin paljon A:lta otettuja sellaisia suoria tekstilainauksia, jotka eivät ole peräisin lähdeteoksista.

5. Kirjallisten kuten muidenkin teosten tekijänoikeudellista asemaa arvostellaan teoskynnyksen osalta tapauskohtaisesti. Kuten edellä on todettu, on A:n teos tekijänoikeuslain 1 §:n nojalla suojattu. Sillä seikalla, että on kyse opinnäytteestä ei ole merkitystä tekijänoikeudellisessa mielessä.

8. Tekijänoikeuslain 57 §:n mukaan teosta vastoin tekijänoikeuslakia käytävä on velvollinen suorittamaan käyttämisestä tekijälle kohtuullisen hyvityksen. Hyvityksen osalta ei ole merkitystä sillä, onko tekijänoikeutta loukannut henkilö ollut tietoinen lain sisällöstä vai ei. Jos käyttäminen tapahtuu tahallisesti tai tuottamuksellisesti on hyvityksen lisäksi suoritettava korvaus kaikesta muustakin menetyksestä ja haitasta. Hallituksen esityksen 1984 vp. HE n:o 32 perustelujen mukaan "kaikesta aiheutetusta vahingosta on suoritettava periaatteesta täysi korvaus. Korvausta on suoritettava niin suuri määrä, että vahingon kärsijä korvauksen avulla pääsee

samaan asemaan, jossa hän olisi jollei vahinkotapahtumaa laisinkaan olisi sattunut." Neuvosto toteaa, että tekijänoikeuslain 57 §:n 2 momentin mukaista korvausta voidaan saman säännöksen 4 momentissa olevan viittaussäännöksen nojalla sovitella vahingonkorvauslain (417/74) säännösten mukaisesti.

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Kysymykset 3, 6 ja 7 kuuluvat lähinnä yleisen prosessioikeuden piiriin, johon liittyvistä yksityiskohdista antavat neuvoja muun muassa yleiset oikeusavustajat ja asianajajat.